

ALOIS A VILÉM MRŠTÍKOVÉ - MARYŠA

LITERÁRNÍ TEORIE

Literární druh a žánr:

sociální tragédie (divadelní hra – drama) z venkovského prostředí

Literární směr:

premiéra proběhla r. 1894 v Národním divadle – pro oba bratry šlo o jedno z jejich prvních děl; české realist. drama na konci 19. stol.; kritický realismus

Slovní zásoba:

převažuje velice silné moravské nářečí s mnoha dialektismy (kombinace několika místních dialektů – hanáckého, slováckého a brněnského) – občas těžko srozumitelné; jednotlivé moravské jazykové prvky se nazývají moravismy; např. "Neježdám, neježdám, ale haňba je mně..."

Text:

převažuje přímá řeč jednotlivých postav (dialogy), nalezneme i autorovy poznámky ke způsobu chování postavy v dané situaci, což částečně nahrazuje osobu vypravěče v -er formě; výrazné nářeční a regionální prvky (především z oblasti Slovácka a Hané) – v textu se objevují například lidové písně a jiné zvyklosti; propracované popisy venkovského prostředí a atmosféry; podrobná charakteristika jednotlivých postav

Postavy:

MARYŠA: mladá a citlivá dívka; miluje Francka; FRANCEK: chudý, odvážný a tvrdohlavý mladík; miluje Maryšu; VÁVRA: bohatý mlynář, vdovec se 3 dětmi; násilnické sklony; LÍZAL: Maryšin otec; bohatý sedlák; upřednostňuje peníze před štěstím své dcery; později sebekritický (přiznává své chyby); aj.

Děj:

Maryša je dcera bohatého sedláka Lízala, která miluje chudého Francka → ten je povolán na vojnu, takže se s Maryšou přichází rozloučit → Lízal ho však vyžene → sám má pro Maryšu vyhlédnutého ženicha – bohatého mlynáře Vávru → ačkoli se Maryša brání, otci se podaří ji za pomoci její matky přesvědčit → svatba se uskuteční → manželství však není šťastné, Vávra dokonce Maryšu fyzicky napadá → Lízal vidí, že udělal velkou chybu a žádá Maryšu, aby se vrátila → ta mu však nemůže odpustit → když se Francek po dvou letech vrátí, veřejně prohlásí, že za Maryšou bude chodit → jednou za ní přijde až do Vávrova mlýna → Maryša nechce s Franckem utéct, ale když se ho Vávra pokusí zastřelit, neváhá a zcela zoufalá Vávru otráví

Kompozice:

hra má 5 jednání - podle antické tradice (expozice, kolize, krize, peripetie, katastrofa), dále je hra dělena na repliky (výstupy) jednotlivých postav

Prostor:

děj se odehrává na moravské vesnici v oblasti Slovácka

Čas:

podzim roku 1886 (konec 19. století)

Inscenace:

premiéra v Národním divadle v Praze; další inscenace této hry proběhly např. v Městském divadle Zlín (2010), v brněnském Divadle Husa na provázku (1996) nebo ve Slezském divadle Opava

Význam sdělení (hlavní myšlenky díla):

kritika vesnických poměrů (např. značný vliv společ. předsudků na život lidí); zobrazení věčného střetu lásky x peníze (v podobě nuceného sňatku)

LITERÁRNÍ HISTORIE - společensko-historické pozadí vzniku

Politická situace (mocenské konflikty, aj.):

pruský král Vilém I. se stal něm. císařem → vznik Něm. císařství (1871); otevření Národního divadla (1881); znovuootevření ND po požáru (1883)

Základní principy fungování společnosti v dané době:

strach z rakousko-uherské tajné policie

Kontext dalších druhů umění:

MALBA: Mikoláš Aleš, Vojtěch Hynais – autor opony Národního divadla; SOCHAŘ.: Josef V. Myslbek (1848-1922); HUDBA: A. Dvořák (1841-1904)

Kontext literárního vývoje:

probíhalo období českého realismu (v dramatické tvorbě se prosadila například Gabriela Preissová se svými hrami Její pastorkyňa nebo Gazdina roba); dalšími známými autory té doby byli např. Alois Jirásek (F.L. Věk), Svatopluk Čech (příběhy pana Broučka) nebo Jaroslav Vrchlický (Noc na Karlštejně)

AUTOŘI

Život autorů:

Vilém Mrštík (1863-1912) – český spisovatel, lit. kritik a překladatel; bratr Aloise Mrštíka; nar. se v Jimramově do rodiny ševce → od r. 1874 žil s rodinou v Brně → gymnázium → nedokončil práva → žil v Praze, kde ho začala lákat umělecká dráha → návrat na Moravu (obec Diváky) k bratru Aloisovi → začal překládat, především ruské a franc. autory → působil také jako lit. kritik, obhajoval hlavně franc. realisty → literárně tvořil a přispíval do známých časopisů (Ruch, Lumír, aj.) → závěr života měl těžký (pochyboval o významu své tvorby, byl ve špatném fyz. a psych. stavu) → trpěl mimo jiné paranóiou → na jaře r. 1912 si proflizl hrdlo a o chvíli později zemřel; ZAJÍMAVOSTI: Vilém a Alois Mrštíkové měli ještě dva další bratry, Norberta a Františka.

Alois Mrštík (1861-1925) – český spisovatel; bratr Viléma Mrštíka; nar. v Jimramově do rodiny ševce → vystudoval v Brně → stává se učitelem na Slovensku → brzký návrat na Moravu → učil na různých místech → od r. 1889 žil a pracoval v obci Diváky → od r. 1893 oficiálně literárně tvořil → některá díla vytvořil společně s bratrem Vilémem → r. 1901 se oženil s Marií Bezděkovou → zemřel r. 1925 na tyfus, jehož epidemie Diváky v té době postihla

Vlivy na dané dílo:

moravský venkov – znalost poměrů; skutečný životní příběh Marie Horákové z Těšan (tento námět získal Alois Mrštík), který byl však v díle pozměněn

Vlivy na jejich tvorbu:

Morava – vesnické prostředí; moravské nářečí; naturalismus; realismus; vzájemný vliv obou bratrů

Další tvorba autorů:

oba bratři tvořili svá vlastní i společná díla; Vilém tvořil významnější díla než Alois (Vilém literárně zpracoval i Maryšu, zatímco Alois dodal námět); VILÉM MRŠTÍK (hl. romány): Santa Lucia, Pohádka máje , Zumři , Anežka (tragické milostné drama), dále byl lit. kritikem a překládal (hlavně z franc. a ruské lit.); ALOIS MRŠTÍK: Dobré duše (povídky), Obrazy z Tater; SPOLEČNÁ DÍLA: Rok na vsi (rozsáhlý románový cyklus), Bavlníkova žena (povídky)

Inspirace daným literárním dílem (film, dramatizace, aj.):

OPERA: Maryša (opera; 1940) – napsal: Emil František Burian; FILM: Maryša (čs. film; 1935) – hl. role: Jiřina Štěpničková; BALET: r. 2009 měl premiéru stejnojmenný balet v plzeňském Divadle J. K. Tyla

Jak dílo inspirovalo další vývoj literatury:

dílo mělo výrazný podíl na pozvednutí úrovně moravské literatury s vesnickou tematikou

LITERÁRNÍ KRITIKA

Dobové vnímání díla a jeho proměny:

hra byla uvedena roku 1894 → od té doby je vnímána velice pozitivně, důkazem je opakované uvádění hry v českých divadlech, a to i v současnosti

Dobová kritika díla a její proměny:

lit. kritika řadí dílo k vrcholům českého realist. dramatu i k vrcholům tvorby obou autorů (+ obrovský význam díla v rámci moravské a venkovské lit.)

Aktuálnost tématu a zpracování díla:

aktuálnost zpracování je sporná, a to zejména kvůli silnému nářečí, které je pro dnešní generace poměrně komplikované; téma je však aktuální i dnes – jde o klasický střet lásky x peníze, který je v různých podobách zobrazován i dnes (o jisté aktuálnosti svědčí opakované uvádění hry českými divadly)

SROVNÁNÍ

Srovnání s vybraným literárním dílem:

Gabriela Preissová – Její pastorkyňa (divadelní hra, která se taktéž odehrává na moravském venkově, konkrétně v oblasti Slovácka)